

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek.

List velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. za četr leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu. — Ustanovniki in deležniki tiskovni. društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodava knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne sprejemajo. — Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr., in vsakokrat za kolek 30 kr.

O prenaredbi srenjskih zadev.

III.

Razen srenjskih poslov spadajočih v izročeno področje, o katerem smo zadnjič govorili, imajo srenje tudi in scer obilno poslov samovlastnega področja (selbstständiger Wirkungskreis.) Srenjska postava (§. 24.) prepušča srenjam gospodarstvo s srenjskim premoženjem in njenimi zavodi kakor tudi vse one stvari, ktere zadevajo svezo s srenjo. Vrh tega pa imajo srenje tudi srenjsko policijo, ktera obsega varnost ljudi in njih imetka, trgovino, zdravstvene (sanitarne) in npravstvene zadeve, družinske in delalske razmere, stavbarstvo in skrb zastran ognja. V ta namen bi naj srenje tudi zvrševale postave v prid srenjske policiji izdane, kakor postavo zastran staveb in požarov, postavo gledé polja in zemljišč, gledé škodljivega mrčesa, cest in rek itd.

Ker se pa policija brez kazenske oblasti zvrševati ne da, je tudi ta srenjam podeljena. Razen prej omenjenih, srenjsko policijo zadevajočih postav in ukazov, je še premnogo drugih, kterih srenjski predstojniki navadno nimajo in ne poznajo in tudi iskati ne morejo, da bi jih študirali, za kar tudi kmetovalec časa nima; in vendar se od njih tirja, da vse to zvršujejo in scer skupaj z dvema srenjskima svetovalcema, po ktera toraj župan vsakokrat poslati mora. Preden se pa kaj veljavno sklene, treba pravnne obravnave s pismeno ali protokolarično preiskavo. To pa ni kar si bodi; k temu treba več prostega časa, veliko več samostalnosti in veljave, kakor je po navadi srenjski predstojniki imajo, naj so že kmetskega ali purgarskega stanú. V tacih okolščinah ne more drugače biti kakor da srenjski predstojnik desetkrat kesneje in težje dela, kakor pa urednik, ki postave pozna in je tega poslovanja že vajen.

Je že srenjsko uredovanje pri tolikih poslih in skoro brezštevilnih postavnih določbah težavno povsod, so težave za slovenske predstojnike še stokrat večje, ker njih ogromna večina v nemščini ni toliko izurjena, da bi mogli nemško besedo gladko čitati in jo umeti, slovenske besede pa tudi premnogi ne umejo, ker se je v šolah učili niso in ker je nemško uredovanje na poti, da se slovenski pravdoznanski izrazi ali oznamki pri nas ne morejo udomačiti.

Poglejmo dalje srenjsko uredovanje. Vsak odlok in vsaka razsodba se mora spisati in dotičnemu izročiti, da zamore, ako ga je volja, proti temu spoznanju se pritožiti. Pritožbe zoper srenjske razsodbe se godé pogostoma; le da pritoživec kakor tudi srenjski predstojnik mnogo krat ne vesta, kam da se naj pritožba pošlje, ko imamo toliko oblastnij. — Je komu kazen bila naložena, gre pritožba do politične gospôske (okr. glavarstva); je razsodba kaj druga odločila, se gre najpred pritožiti pri srenjskem odboru, kteri pa navadno o tej zadevi ravno tako malo umé kakor srenjski predstojnik sam. Proti razsodbi srenjskega odbora se je pritožiti pri deželnem odboru, v mnogih slučajih pa zopet ne naravnoč pri njem, marveč popred še pri okrajnem zastopu, in potem še le pri deželnem odboru.

Vsakdo ve, kako težko da je srenjske odbornike k seji dobiti. Čem večja je pa srenja, tem večkrat je tudi treba srenjske odbornike k seji sklicati, ker so tudi pritožbe v večih srenjah bolj pogosto. Kdo bi se toraj čudil, da je ljudstvo nevoljno in na glas godrnja, ker je vsa srenjska uprava tako zamotana in neukretna. Kako zamorejo srenje same, posebno obširne srenje, policijsko upravo izdatno zvrševati?

Pri političnih in sodnijskih gospôskah obravnujejo posamezni uradniki veliko važnejše stvari; za obravnavanje manjših, srenjo zadevajočih reči

se pa tirja skupščina obstoječa iz mnogo udov, in to takošnih, kateri navadno, posebno v večih srenjah, dalječ saksebi bivajo, pri svojih mnogovrstnih opravkih se malokedaj shajati vtegnejo. Kako bi se v tacih razmerah policija ročno in vspešno zvrševati mogla? Torej se tudi o marsikateri malo važnej stvari leta in leta dni okoli pisari, ter hodijo pogosto službina pisma od Poncija do Pilata, od oblastnije do oblastnije, preden se prava, pristojna zadene. In če je že po dolgem čaknji, po mnogih stroških do tega prišlo, da se je stvar rešila, nima po navadi srenja dovoljnih pripomočkov, razsodbo zvršiti, marveč je primorana, za zvrševanje zopet politično gospôsko prositi, če hoče kaj opraviti. Zgodilo se je pa že mnogokrat, da je politična gospôška svojo pripomoč odrekla, češ da je srenja vsled postave v teh rečeh — samovlastna! In tako visi vsa srenjska samovlast v zraku.

Cerkvene zadeve.

Zgodovina lavantinske škofije.

II. Na Štorskem

imela je labodska vladikovina v 17. stoletji nasleduje župnije, prištete osmim na Koroškem:

9. Župnija sv. Margarete na Muti s podružnicami: a) sv. Petra, b) sv. Janeza pod Mutoj, c) ss. Primoža in Felicijana in d) sv. Jerneja. — 10. Samostan puščavnikov sv. Avgušтина na Muti. — 11. Samostan dominikanskih nun v Marbegu. — 12. Župnija sv. Mihaela v Marbegu s podružnicami: a) sv. Martina na Ledini (in Egarteu), b) sv. Ila v Vižingi, c) sv. Lenarta na Ravenem, d) ss. Šimona in Jude v Pernicah in e) sv. Jakoba v Soboti. — 13. Župnija Marije device v Brezji (Fresen) s podružnico sv. Ožbalda za Dravoj. — 14. Župnija sv. Jurja na Remšniku in nje podružnici: sv. Katarine v Kopli in sv. Pongraca na Vrhu. — 15. Župnija sv. Florjana za Laznico s podružnico sv. Urha. Tamošnji župnik je bil komisar za vse sledeče nad Radolno ležeče lavantinske duhovnije: 16. Župnija sv. Janeza v Labodovcu (Schwanberg) s podružnico sv. Ane na Gori in s kapelo sv. Jožefa v labodovskem gradu. — 17. Župnija sv. Ila v Holeneku s podružnico sv. Bolfganga na Gori. — 18. Vikarija vsih svetnikov v Lonču (Landsberg) s kapelico sv. Lovrenca v lončkem gradu. — 19. Župnija Marije device na Ojstrici s podružnico sv. Miklavža v Trahütten. — 20. Župnija sv. Jakoba v Freilandu s podružnico sv. Ožbalda. — 21. Župnija sv. Jerneja v Gamsu. — 22. Župnija sv. Andraša v Suselji (Sausal). 23. Župnija sv. Mihaela v Glinici (Kleinstätten) in nje podružnici: sv. Martina v sulmski dolini in sv. Jurja v Krčovini (in Gereuth). — 24. Župnija sv. Urbana v Altenmarktu s

podružnico sv. Ane v Beli (in der Wiel). — 25. Župnija sv. Ane v Suselji.

To so vse župnije in cerkve nekdanje lavantinske vladikovine. Ležale so vse okoli labodskih planin, deloma po njih panogah.

V teh razmerah je ostala lavantinska škofija do leta 1786. V tem letu je pa cesar Jožef II. kakor druge škofije, tako tudi lavantinsko na novo omejil. Po njegovi določbi je tačas lavantinska škofija vse svoje nad Dravoj ležeče štirske župnije in cerkve oddala sekovski škofiji, je pa mesto njih prejela na Koroškem ves velikovski okraj, na Štorskem pa celjski okraj. — Tako na novo omejena lavantinska vladikovina je segala gori blizo Judenburga in Celovca, doli pa blizo Zagreba, in je razdeljena bila na 20 dekanij. Te dekanije so bile: na Koroškem: 1. šent-lenartska, 2. wolfsberška, 3. šent-andraška, 4. velikovska, 5. doberlovaška in 6. pliberška; na Štorskem: 7. vuzeniška, 8. starotrška, 9. bistriška, 10. konjiška, 11. škalska, 12. gornogradska, 13. braslovška, 14. novocerkovška, 15. celjska, 16. laška, 17. šmarska, 18. rogačka, 19. kozjska in 20. videmska.

Štela je škofija 210 duhovnij in 320.000 duš, med kojimi je bilo 50.000 Nemcev, ki so naseljeni bili v lavantinski dolini, za Labodo od Reichenfelsa do labodske župnije. Vsi ostali prebivalci (270.000 duš) so bili slovenske narodnosti.

(Dalje sledi.)

Gospodarske stvari.

O vinstvu,

ali kako se vino v kleti oskrbuje.

(Spisal Franjo Jančar.)

Pretakanje.

Kaj se vidi v moštu?

Že smo poprej vidili, koliko nesnage pride v mošt, kder se grozdje v kadi tlači in zgoraj stoječi mošt koj v škafe pôlje in v sode nosi. Ne vidi se pa toliko nesnage, ako se grozdje na tlačilnici tlači, čeravno se tu tudi mnogo gnjusnega v moštu znajde, ki s tlačilnice v kad teče; le v majhnih, gostih podobah je. To se z očmi lahko vidi. Vzemimo čašo z moštom 5 — 8 dni starim napolnjeno, ko namreč že bolj mirno vre, ter le še bolj lahkeje reči in stvarce v njem plavajo in se vzdigujejo. Blato ali stanjšana zemlja, ki je večkrat o deževnem vremenu na grozdju, nekteri mehuljini kosčeki, peške itd., so se že na dnu vsedli. Vidili pa bomo drobce od stlačenega grozdnega mesa, proge še ne razkrojenega grozdnega sladkorja itd., kar dela, da je mošt gost; in če bi že čisto vino bilo. Dalje se zapazi v moštu pogostoma kaki mrčes ali nja deli, še celó črvi v vinskih jagodah zdruzgani bistremu očesu ne uidejo itd.

Je li mošt za piti?

Že nekterega grozdja ni varno zobati, kakor: beline, lipovšine, itd., ki dela hitrico posebno ob hladnem jesenskem vremenu, ko se lahko želodec preveč ohladi. Pa tudi pod prejšnim napisom navedeni prizori, ki se v mladem moštu nahajajo in z očmi vidijo, niso nikakor vabljivi. Človek po takem nikdar nebi mošta ni ne kušal, t'm manj pa ga slastno srkal, kar najrajše ženske storijo, ali pa si beli kruh ali žemljo v njem namakajo. Zato je nemški prigovor resničen: „Trinken, was klar ist, und reden, was wahr ist“; po našem: „Piti, kar je čisto, in govoriti, kar je resnično!“ Za Boga! Kedaj neki je bila kakošna čorba ali luža vabljiva in zdrava pijača? Ali ne učini iste nezdrave prikazni mošt v človeku, ki ga hlastno pije? Ali niso navadni nasledki take pijače: vetrovi, driska, pokvarjeni želodec, večkrat še vnetje črev ali droba? Mošt po tem takem ni za piti.

Ali je prav, da se mošt ne pretaka?

Nekteri vinski posestniki pravijo: mošta ne gre pretakati; čim dalje je vino na drožji, tim boljše je in bo! — Toda umnejši vinorejci temu glasno oporekajo, in to celó po pravici. Prašamo: Kaj neki zamorejo v moštu ali v vinu vsedlo blato, žemasti drobci vinskih jagod, pajki, kobilice, mehulje, peške itd. hasniti? — Kar je prave vinske strojnine, to se je iz mešičkov, peceljnov itd. iztisnulo; kar se je vsedlo, je blato, pomešano raznimi, deloma ostudnimi stvarmi, ki moštu ne pomagajo do višje vrednosti. Iz tega pa sledi, da je neobhodno potreba, mošt pretočiti in oprostiti grdobe, v kateri se toliko odurnih, škodljivih drobcev in privržkov znajde, ki se nikakor ne dá o tlačenji grozdja odstraniti.

Tudi vino se lahko in se celó mora skaziti in pokvariti, ako je na drožji del časa, posebno če pivnica ni zadosti hladna, ali solnce na sode pritiska, ali je sicer o poletnem času jako vroče. Takrat se drožje vzdiguje; če pa še vetrovi pihajo, se tem ložej to zgodi in vino pokvari.

Kedaj se mora mošt pretočiti?

Ko smo v prvič sode z moštom do 2 palca pod piliko napolnili, in si za pretakanje, katero se brž zvrši, prazen sod v koti na gantnarjih med druge uvrstili, in ga v ta namen ne nalili, vendar pa ga dobro pripravili, se mu sedaj le še kosček žveplja vžge, in potem se koj iz bližnjega soda mošt za 12 ur, ali saj v 24 urah v prazni sod pretakati zamore, ker se je v tem času že vsa najdebelejša nesnaga vsedla. Ko je ta sod prazen, iz kterega se je v prvič začelo pretakati, se pipa v bližnji sod dene, in iz tega v uni prazni sod pretaka, ko so se najgosteje drôže iz njega v drug prazen sod spravile, v kterega vse drožje zaporedoma pride. Ako bi se dalje čakalo s pretakanjem, in je toplo grozdje stlačeno bilo, ali je

sicer vreme vroče, bi mošt prej vreti začel, in ta nesnaga bi se po vsem sodu gori in doli valila, kar bi pretakanje nemogočno storilo in bi tudi brez uspeha bilo. Za to gre mošt v tem času pretočiti.

Kedaj pa mošt vre?

Kedar se mošt zegreje do 12. ali 14. stopnje gorkote, takrat najburneje vre, in trpi vretje dva ali tri dni; v 8 dneh je odvrel in se večidel popolnoma vlegel. To burno vrenje mošta se prej ali slej začne, kakoršno je namreč vreme o trgatvi: hladno, mrzlo ali toplo in vroče. Ednako mrzlo ali topleje pride tudi grozdje v tlačilnico, iz ktere priteka več menj segreti mošt v kad ter po različnosti gorkote prej ali slej v sodih vreti začne. Navadno vsa ta nezapopadljiva prikazen v moštu v 8, k večemu v 10 dneh mine. O takem času je tudi klet čutljivo topleja, ako je mnogo mošta v njej, ki je v burnem, silnem vrenji, večkrat so posebno stareji sodi, če so kletina okna zadelana, čez in čez tudi zunaj mokri.

Zoper sovražne gosenice. — Mlada drevesca na prodaj.

Sadjereja ima mnogo sovražnikov, posebno pa mraz, listne uši, kebre dolgonosce, zajce in pa požrešne gosenice (osranice.)

Lansko zimo je mraz po gornjem Koroškem sila veliko starega in mladega sadnega drevja pokončal, tudi na Kranjskem v Bohinji; kjer že 10 let mraz ni kaj škodoval, se je predzadnjo zimo po mrazu veliko škode naredilo.

Zoper litne uši, ktere na majhnih drevescih s tobakovo vodo preganjamo, na velikih drevescih skoro nič ne premoremo. Zdatnejšo pomoč pa imamo zoper kebre dolgonosce, zajce in gosenice.

Gosenice so mnogih sort. Tiste, kterih je na drevju največ in se meseca junija v bele metulje spremené, zaplodi po listji beli metulj. Bela jajčica, ktera se po listji vidijo, pa kmalu rumenkasta postanejo, se še tisto leto izležejo, žro toliko časa, da so pol palca dolge, potlej se pa zavijejo v deloma svedeno listje, in tako preživijo zimo zavite v suho listje; kakor hitro pa spomladi začnejo popki odganjati, začnejo precej jesti, še predno je listje popolnoma razvito. In ljudje pravijo po zmoti: „gosenice so se že zogle.“

Njih sovražniki so mnoge tice. Poznam gospoda, kateri je po zimi pticam na svojem oknu jesti dajal in ptice so mu za plačilo ves vit okoli hiše gosenic očedile. Vsi zaviti listi, kateri so na vejice privezani bili, in v kterih so majhne gosenice zavite in skrite bile, so razključvani in razcunjani. — Tudi vetrovi so sovražniki gosenic, ker na vejice privezane listne zavitke potrgajo in odnesejo v kraje, kjer mlade gosenice živeža ne najdejo in zato lakote poginejo.

Kjer pa nespametni ljudje koristne tičice preganjajo, jim gnjezda razdirajo in mlade pobijajo, ali kjer je sploh le malo tic, ondi ostane preganjanje gosenic človekovo delo. Ako pa človek to delo opusti, spremenijo požrešne gosenice lepe sadne kraje v žalostne puščave, v katerih človeku 2 leti zapored ni treba sadja iskati, kajti po gosenicah objedeno drevje, če je dobro, še le drugo leto cvetne popke zastavi.

Žalostno je bilo gledati lansko leto po lepih vrtilih slovenske zemlje, kako so drevesa ob času najlepšega zelenja svoje gole veje v zrak molela!

Letos pa sovražnik veliko močnejši mimo lanskega že preži po mladem zelenju.

Sadjerejci! brez vsega odloga na boj zoper gosenice! 14 dni še odložite — tačas so se izlezele po drevji — in niste jih več kos ustrahovati.

Kaj je tedaj storiti zoper gosenice?

Prvo je, da ogledaš svoje drevje. Ako najdeš, da listni gosenčni zavitki so preključvani in prazni, ondi je tič namesto tebe delo opravil. Ako so pa ti zavitki še celi in majhne gosenčice v njih, moraš jih ti pokončati. Stori pa tako-le: vzemi lahno leskovo preključo, prekolji jo na tanjšem koncu in prigojzdi jo, da bo nekoliko zijala kakor vilice; pojdi na drevje, potrgaj z rokami suhe nepreključvane listne zavitke; kar jih ne moreš z rokami doseči, primi jih s preklanim precepom in jih odtrgaj. Gospodski vrtnarji strižejo gosenčno zalego z drevesnimi škarjami, pa tudi veliko mladik pokončajo. Še je treba otrebljeno listje pograbit pod drevesom in v kraj spraviti ali sežgati.

Zdaj pa še nekaj.

Mislím, da je znano po Slovenskem, da se jaz že veliko let s sadjerejo pečam, in da sem vse poglavitno žlahno sadje, kar ga po Evropi sloví, vsega skupaj čez 800 sort v svojo drevesnico spravil.

Imam pa visoka in pritlična drevesa, in jih prodajam po nizki ceni na vse kraje. Imam že svoje rejence na Moravskem in v Galiciji, celó do Levova, in ravno zdaj imam naročilo iz Aleksandrije v Egiptu.

Dobi se pri meni tudi jedljiva rabarbara (*Rheum esculentum*), izvrstna nova prikuha in pa velikanski špargeljní.

Prodajamo pa visoka drevesca v drevesnici „in loco“:

1. Jabelka, češnjé, cepljene češplje (*Pflaumen*) in višnje po 30 do 35 kraje.
2. Visoke hruške po 40 do 50 kraje.
3. Orehe po 25 kraje.
4. Visoke murve po 20 do 25 kraje.

Pritlična drevesa (*Zwergbäume*) pa:

1. Jabelka po 30 kraje.
2. Češnjé in višnje po 30 do 35 kraje.
3. Hruške cepljene, češplje in marelice po 30 do 40 kr.

4. Breskve visoke in pritlične po 30 do 40 kraje.
5. Špargeljné po 3 kraje.
6. Rabarbaro po 5 kraje.

Letos imam še posebno veliko lepíh in žlahníh hrušévíh pritlikovcév in novíh sort češínj na prodaj. („Novice.“)

Lovro Pintar,
župnik v Breznici na Kranjskem.

Dopisi.

Iz Konjic, 23. sušca. (Obletnica kat. pol. društva.) Dnes teden je naše kat. pol. društvo že drugo obletnico svojega ustanovljenja obhajalo. Prav obilno gospodov in kmetov se je bilo zbralo. Društveno dvorano so kinčale podobe sv. Očeta Pija IX., svitlega cesarja Francu Jožefa I. in našega hrabrega slov. poslanca g. Hermana. Preden se je zborovati začelo, se je 17 novíh udov oglasilo, ki so bili med društvenike sprejeti. Odbor je po g. zapisovalcu dal daljše poročilo o društvenem delovanju v preteklem letu 1872. Iz tega poročila smo zvedeli, da šteje društvo sedaj 253 še živíh udov, pet jih je že umrlo. V preteklem letu je imelo 10 zborov in in odbor 4 seje. Vrh tega se je bila 16. junija pr. l. napravila slovesna beseda v spomin 26letnega vladanja sv. Očeta Pija IX. Tudi cesarjev rojstni dan, 18. avg. pr. l. je društvo imelo slovesni zbor z veselico. Zanimivo je bilo slišati, kako da sta se v. č. gospod prvomestnik društva in g. zapisovalec sv. Gregorja den t. l. morala v Celji pred c. k. okrajnim glavarstvom zagovarjati zavolj prošnje, katero je naše društvo pred letom sklenilo poslati do svetl. cesarja, da bi se med narodi sprava in mir napravila. Našemu društvu se je podtikalo, da je z drugimí društví v nepostavni zavezi stalo, ter da je brez privoljenja tiskovine razširjevalo*). Vse to natočevanje vendar društvu ne bo moglo nič škodovati, ker se je vselej strogo postavne poti držalo. Potov in pisarij je bilo pa vendar le celih 14 dni! Naše društvo se ni le kar s polilitiko, temuč tudi s primernim podučevanjem svojíh udov v nepolitičnih rečeh pečalo. Razlagala se je poljudno bučeloreja, sadjoreja, nova metrična mera itd. Pojasnovale so se nove postave. Večkrat so udje tudi kaj iz domače in občne zgodovine slišali. Nobeden zbor ni minol, da bi se ne bilo povedalo, kaj da se je med tem v Rimu in po ostalem svetu naj važnejšega prigodilo. — Društvo je tudi več veselice svojím udom preskrbelo. Od čistíh dohodkov tombol je rado, kolikor je moglo, potrebnim slovanskim bratom darovalo.

*) Tako čujemo tudi od drugih strani, da je praševanju poglavitni namen bil pozvedeti, ali nemajo morebiti pol. društva zveze med seboj, kar bi ugoden povod dalo, vsa društva zadušiti. Naši prijatelji vedó zdaj, kako treba postopati, vedó pa tudi, kako silno važna da so naša pol. društva. Vredn.

Kdor je to sporočilo slišal, je šel gotovo na svoj dom do živega prepričan, da so takošna društva res dobra in vredna, da jih vsak po svoji moči podpira. (Ko bi le „katoliške“ ne bile, pravijo liberalci. Vredn.) Po nasvetu č. g. župnika iz Zreč so bili potem za tretje društveno leto soglasno izvoljeni sledeči odborniki: za prvomestnika: v. č. g. Jožef Rozman, dekan in nadžupnik v Konjicah, za odbornike pa ti-le gospodje: Jož. Virk, župnik v Ločah, Jaka Kline, Juri Kolarič, Jernej Voh, Ludevik Redi, Janez Skuhala, Anton Kračun (vsi iz Konjic) in Peter Dobnik župan v Zrečah.

V. č. gosp. župnik J. Virk so v daljšem govoru deloma resno, vzmes pa tudi prav zabavljivo ali satirično opisali, kako da se dandanes sv. kat. cerkvi po svetu godi. Zlasti so pripovedali, kako da so na Švicarskem jeli škofe preganjati. Prav šaljivo so popisali, kako je Amadej, sin laškega kralja Viktorja Emanuela, pred 2 letoma po baharsko šel na Špansko za kralja, kako da je pa letos ves osramoten pustil kraljevi prestol in je k svojemu izobčenemu očetu na Laško se povrnol. Laške novine so se pred 2 letoma rogljivo posmehovale sv. Očetu, rekoč: kaj je laškemu kralju škodovalo, da so ga Papež izobčili ali v cerkveno pano djali, kaj neki? Nič mu ni škodovalo, celó nič! Njegov sin je ravno zato dobil kraljevo krono Španjsko. Pa komaj ste dve leti pretekle, ga imajo že zopet doma. Genevske novine („G. Corr.“) so laškemu kraljiču dobro povedale, rekoč: „V 30. letu starosti se kralja imenovati in brez punta, brez vojske kopita pobrati, to je že presramotno! Tudi avstrijskega nadvojvodo Maksa so bili premotili, da je šel v Mehiko po cesarsko krono, pa on je rajši tamkaj junaško smrt storil, kakor da bi bil tako sramotno pobegnol.“

Ob koncu zhora je še naš kmečki govornik g. Brglez iz Tičevega kmetom prigovarjal, naj vendar vsak dá svoja poslopja dobro zavarovati zoper požar. Bolj kakor kedaj je zlasti dan denes tobak velikokrat kriv, da se ogenj zatrosi in cele vesi pogorijo. Pa tudi ni čuda — saj smo še le te dni brali, da se je pri nas vlvansko leto za 41 — beri: eden in štirideset milijonov gold. tobaka požgalo!

Med zavarovalnimi društvi se Slovencem pred vsem domača zavarovalna družba „Slovenija“ priporoča. Svoj sedež ima sicer v Ljubljani, pa v Celji ima tudi glavnega opravnika g. Lokvenca. Ako se jih več oglasi v tej okolici, se boče v kratkem tudi v našem okraju postavil opravnik „Slovenije“, ki bo vsakemu dajal priložnosti, da svoje blagó proti nesreči zavarovati more.

V Cmureku, 24. marc. (V pojasnilo srenjske samouprave.) Čitajoč sestavke o srenjskih zadevah v „Gospodarji“ se spominjam prigodka, ki se je tukaj godil, in kateri prav očitno kaže, da ima pisatelj omenjenih sestavkov čisto prav. —

Med drugimi posli spada tudi vincarski red v srenjsko samoupravo. Tukajšnji vincar V. je imel v neki zadevi zoper svojega gospodarja S. pritožbo, S. je pa ob enem srenjski predstojnik. Po najkrajšem procesu je predstojnik S. vincarja s svojo pritožbo vred zapodil, ker ni mogel kot zatoženec ob enim tudi sodnik biti. Tudi srenjski svetovalec je gibal z ramami ter ni vedel kaj storiti. Vincar V. se obrne do politiške gospôske v Radgoni; ali ta ne sme nič storiti, ker bi sicer motila srenjsko samoupravo. Gospôska toraj odstopi pritožbo vincarjevo deželnemu odboru ter predlaga, da se naj za to stvar druga, namreč srenja M. delegira.

Kaj da bo dež. odbor v tej zadevi storil, ne vem; to pa vem, da bode le izvanredna sreča, ako vincar pravico najde. Dež. odboru namreč postava ne daje pravice delegirati srenj; iz druge strani pa tudi nobena srenja dolžna ni, upravo druge srenje v roke vzeti. Če se srenja M. v resnici deligira, službinega opravila v delegiranem področji pa prevzeti noče, je nobena oblast k temu siliti ne more.

Tako tedaj tožnik V. kljub srenjski upravi, ali prav za prav ravno zaradi nje pravice ne najde; in taka je v vseh slučajih, kedar srenjsko predstojništvo nič ne stori ali storiti ne more. — Koliko vrlih županov je, ki bi n. pr. proti potepuhom in očitno sumljivim osebam radi postavno pot nastopili, marsiktero pohujšanje zatrli, pa kaj, ko se jim hudobneži grozé, da jim rudečega petelina na streho spravijo, če to storijo. Nič tudi ne pomaga, če se paglavec zaradi takega nevarnega pretenja zatoži; za kratko časa ga zapró, v zaporu še hudobnež bolj dozori, in pridši iz zapore svoj hudobni namen izvede, kakor se navadno godi. — Ne toraj lepih besed o „srenjski samoupravi“, nego pravične gospôske je srenjam potreba!

Od Radgone, 20. marcija. (Opomin za stran volitev v okr. zastop.) Rojaki gornjeradgonskega okraja pozor! Volitve v okrajni zastop so blizo — in so imenitne! Mnogo vaših dač dobi okrajni zastop v roke, treba je možakov, kateri bodo vedeli z njimi dobro gospodariti. — Znano mi je, da z mnogimi svojih dosedanjih zastopnikov niste nikakor zadovoljni, in da hudo tožite nad neredom in nad potrato denarjev v okr. zastopu. Glejte, krivi ste si sami, da se vam taka godi; čemu ste volili pred tremi leti radgonske mestjane in domače nemškutarje? Čemu ste si izbrali za načelnika negovskega Špirka, ki si da za svojo službo mastno plačevati, svoji nalogi pak ni kos? Proč z Nemci in z nemškutarji iz našega okrajnega zastopa, ki nimajo nikdar dobre volje in sreča za nas in za naš prid!

Ni na Slovenskem enega okraja, v katerem bi spravili svoje narodne može tako lahko v okrajni zastop, kot pri nas! Čemu se potem pritožujemo in javkamo, ako si ne pomagamo

zdaj pri volitvah, in se damo slepiti le sladkim besedam tujcev? — Zatorej na noge, narodni možje kapelski, št. jurjovski in negovski; na noge kat.-političko društvo pri št. Jurji, zedinite se, pogovorite se še pred volitvijo in naznanite vsem občinam možé, v ktere imate zaupanje! Vzlasti vi kmetje, veliki posestniki, ne dajte se loviti več po zvijačah! Poskusimo vsaj enkrat, naš okraj, dosihmal gnjezdo sršenov nemškutarjev, osnažiti teh nebodijih treba v očeh slovenskega naroda!

Izpod Rifnika, 25. marcija. (Eni delamo in pripravljamo, drugi pa krađejo, kar si pripravimo.) Ker je repa lani po nekterih njivah slabo shajala, in pri okapanji silno redka se kazala, sim naročal, da naj se na prazne prostore sopet repnega semena vrže, misleč, da utegne še kaj prirasti, ako bo vreme ugodno. A pozno jesen, ko je blo treba repo domu spravljati, je bila repa prve setve scer redka, pa jako debela, po 8 in 9 liber je tehtala; poznejše setve pa je komaj ozelenela, ter ni vredna bila, da bi jo bili popipali. Pretekli teden naročim poslu pogledati repo, je li kaj izrasla ali ne? in smehljaje se prinese mi dekla poln jerbas repe, kakoršna dorase v srednjih letih. A prej še ko jaz izvohale so repo tatinsko kočarce, in svojim čunkam jo pridno nosile, dokler da moj hlapec iz med najbolj izurjenih tatink ene ne zasači, ko je ravno košek si bila napolnila. —

Pa kaj si čemo? Saj je tatvina zdaj že v šegi, in svet se je skoro že nje privadil, kajti tatje so povsod, in nobeden zaklep jih več ne drži. Pred tremi dnevi so tatje v Svetjurskem trgu poleg južne železnice nekemu trgovcu veliko slanine, masti in usnja pokradli; pred 14 dnevi pa v trško pisarno strli in tam inventarili. V tisti hiši stanujeta ponočni čuvaj in občinski sluga, čuvaj je pa ravno takrat po trgu uro klical, uredni sluga pa na patroli bil. Ko bi bila doma, bi oba tatje lahko ukradli in odnesli; kdo bi bil škodo povrnil? Toraj gospodarji, pazite na svoje čuvaje in policaje, da vam jih — tatje ne vzamejo!! —

Za poduk in kratek čas.

Velika nédelja.

(Zgodovinska črtica po „Gr. Volksbl.“)

Če potuješ od staroslavnega Ptuja ob Dravi navzdol, zagledaš že od daleč na levem pobrežji vrh prijaznega holmea cerkev in grad ravno tam, kjer se Pesnica v Dravo izteka in polje, ki Štajarsko s Hrvačkim veže, nekoliko skrči. Nehoté se ti vriva misel, da je ta kraj nekđaj prav važen biti moral in da ovi grad ni zastoj na svojem mestu stal. In res je bil ta kraj nekđaj prav imeniten, posebno takrat, ko so divji Magjari v

Evropo prihruli in si tako rekoč v njenem osrčji novo domovino ustanovili, — pa tudi pozneje začas Turških vojsk. Zdaj je grad le na toliko imeniten, na kolikor nas nekđanjih, tukaj bivajočih Slovencev spominja. Ko bi zamogel grad govoriti, koliko bi vedel povedati o naših nekđanjih preddeh, — še več pa njih zatiralcih in tlačiteljih! Gotovo si že slišal imé „Velika nédelja.“ Tako se pravi ovemu gradu in cerkvi. Ko si to imé prvokrat slišal, si brez dvoma si mislil, da je moral neki imeniten prigodek kraju ime dati in taka je. Še zdaj se nahaja med ljudstvom pravlica, da se je pred starodavnim časom na tem mestu ravno na Velikončno nedeljo krvava bitva vršila in da je kraj v večem spomin od ove nedelje imé dobil. Ta pravlica je nekoliko, pa ne celó resnična. Zgodovinsko je le to, da je bitva, ki se je sicer v nedeljo, pa nikakor ne velikonočno nedeljo, tam vršila, kraju ime „sv. nedelja“ dala; ime „Velika nédelja“ pa je dosti pozneje nastalo.

Velika nédelja je bila od začetka lastnina „nemškega reda“ alj križnikov, kakor jih ljudstvo še imenuje. Red križnikov je nastal za časa križarskih vojsk v sv. deželi leta 1190., in je imel namen nemške romarje v sv. deželi braniti in jim streči. Po svojem izgnanji iz sv. dežel se je preselil na Nemško in je po malo hvalevrednem ravnjanji začetnik Pruskega kraljestva postal. Slovani, ki so takrat v ovih krajih prebivali, ne morejo nemškega reda inace kakor zatiralca slovanske narodnosti imenovati. Iz Nemškega se je udomačil tudi v Avstriji in je bil začetnik Velike nédelje. Pa kako? —

V 9. stoletji je dal kralj Ljudevik, s priimkom „pobožni“, iz Morave pregnanemu vojvodi Přemislju staroslavni Ptuj in vso deželo do Ogerkega, od kraja le v najem, leta 840. pa v dar, ker je vojvoda, kakor listina pravi, mnogo za razširjenje krščanstva storil. Že leta 851. je postavil Přemisel tam, kjer danes Velika nedelja stoji, cerkev, in v kratkem je nastal kraj z imenom „Ussentein“ (nekteri tolmačijo: vuzem-den.) Tri leta poznej je blagoslovil solnograški nadškof Luitprad v Ptuju cerkev sv. Ožbalda. Ker je bil vojvoda sam Slovan in vrl kristjan, se Slovencem v téh krajih živečim ni slabo godilo. Pa le kratek čas je to trpelo. Prišli so divji Magjari, napadali ove kraje, ropali, požigali, morili po svoji divji navadi. Razdjali so tudi cerkev in kraj „Ussentein“ in odpeljali ljudi in živino, tako da je za čas nastanja Velike nédelje, kakor pismo pravi, kraj bil „pust in brez ljudi.“

Leta 1199. sta se Leopold, slavni vojvoda Avstrije in Štajerske, in Emerik, kralj Ogerski, vojskovala. Plenaželní Ogrí so na več krajih napadali Leopoldove dežele, ena truma je prišla ob Dravi gor celó črez Pesnico in sv. Marjeto, kjer je takrat meja bila, do sv. Marka. Hrabri Friderik Ptujski opazi nevarnost, ki svojemu gospodu preti, zbere svoje vojšake in gre sovražniku na-

sproti. Ravno tam, kjer se Pesnica v Dravo izteka, se trumi zgrabite, začne se krvava bitka, ki od ranega jutra čez poldne trpi, ter se drug drugemu noče udati. Še le proti večeru opešajo Magjari in se spusté v beg, kolikor jih ni bilo pobitih in ujetih. Friderik bežeče preganja do sedanje ogerske meje in vzame vso deželo do Ormuža, katero je potem Leopold s Štajarsko združil in hrabremu Frideriku podaril. Sicer je ta ni dolgo imel, kajti je že drugo leto poklical iz Nemškega Križnike alj viteze nemškega reda in jim podaril nad 16000 oralov pridobljene zemlje in pol desetine, naj bi mejo proti Ogorskemu varovali in branili. K ovemu posestvu so še pozneje nad tisuč oralov si pridobili. Tam kjer je prej stal kraj „Ussentein“, je Friderik postavil cerkev in gradič in ga v spomin na krvavo bitko, ki se je v nedeljo vršila, imenoval „ad sanctam Dominicam“ t. j. pri sv. Nedelji. — Leta 1521 je nastal ne daleč proč še drug kraj s tima imenom, in od tega časa se je prvi kraj „Velika“ in drugi „Mala nedelja“ imenovati začel. —

Velika nedelja tedaj ima svoj začetek leta 1200, kar potrjuje tudi drugi pisatelji, kakor Povoden, Supančič, Raisp. — Izvirno pismo zadevajoče podarjenje ove zemlje „nemškemu redu“ je sicer zgubljeno, pa na Dunaju v arhivu ovega reda je posnetek izvirnega pisma od leta 1222. —

Kako uro pod Veliko nedeljo sta Leopold in Emerik po ovi bitki mir sklenila, in zato se je imenoval ovi kraj „Friedensau“ t. j. Friedau, Ormuž. Tudi tam je postavil Friderik Ptujski grad in ga dal v najem neki rodbini „Friedawer“-jev, da bi branila mejo. Pozneje je pripadal ta grad „Herbersteinom; zdaj na tistem mestu drug novejši grad stoji. Tretji grad, ki tudi v ovo dobo spada in je s prejšnjima taisti namen imel je Borl (Ankenstein.) — Ti gradovi so bili tako rekoč trdnjave zoper Magjare, — bili so pa tudi trdnjave nemštva na slovenskih tleh, kakor so zdaj mesta in — šole nemčevalnice. A. K.

Politični ogled.

Avstrijske dežele. V imenu odborove večine gosposke zbornice je razglasil poročevalec dr. Lichtenfels poročilo zastran dir. volitev, ki pridejo v gosp. zbornici 27. t. m. na dnevni red. Lichtenfels je eden tistih advokatov, ki ti dokažejo, če treba, da je črno — belo, belo pa — črno. Ker so deželni zbori po §. 16. dež. ustav poslance v drž. zbor volili, nova volilna postava pa to pravico podreti hoče, je premedeni jurist L. v svet zagnal zvijačo, da imajo dež. zbori po tem §. sicer dolžnost, ne pa pravice voliti v drž. zbor. — Dozdaj je veljalo, da so z dolžnostmi tudi pravice sklenjene; ustavaki pa stvar preobračajo in tirjajo dolžnosti brez pravic.

Kakor razglša „Narod“, so slovenske peticije s 30.000 podpisi zoper dir. volitve cesarju

na Dunaj se poslale. Vse zastoj! Nemško-liberalna stranka hoče dir. volitve in dobila jih bo.

Gospodje Magjari, imajoči že samostalno ministerstvo, hočejo tudi samostalno, od dunajske vlade neodvisno drž. blagajnico imeti. V ta namen bo og. fin. minister „s kraljevim dovoljenjem“ kakor magjarski listi pišejo, drž. zboru v Pešti predložil postavo za ustanovljenje občne ogerske eskomptne banke, ktera bi imela pravico „začasno“ za 50 milijonov gld. izdati kasinih listkov, ki bodo za gotovi denar veljali pri vseh ogerskih kasah. S pomnoženim papirnati denarjem zamorejo Magjari avstrijskim bankovcem pot na Ogorsko zapreti. To je zgnilo naše ustavake ter se je začelo strastno pričkanje po novinah in to tem bolj, ker se je predsednik zbornice poslancev, vitez Hopfen, ki je ob enem prvosednik dunajskega bankinega društva in vrh tega še gospodarski svetovalec šesterih drugih bank, z Magjari bil pogodil, da jim pridobi za oger. esk. banko dovoljno število delničarjev. — Konec vsega hrupa pa bo, da se Magjarom — zopet volja spolni, avstrijski finančni minister pa naj potem gleda, kako da svoje bankovce speča. —

Zbornica poslancev je sklenila postavo, vsled ktere se bodo civilni prepiri zaradi stvari do 25 gl. vrednosti ustmeno in pred enim sodnikom mogli dognati.

Za Tirolsko se je volil edini v drž. zboru še bivajoči opat Degara kot zastopnik v delegacijo, ker je poprej voljeni prošt Bertagnolli izstopil. Za namestnika so pa dali Degari — dalmatinskega župnika Danila. Auch gut!

Predarlško. V skupini mest in enega trga je pri neposredni volitvi v drž. zbor zmagal ustavak, dež. glavar Froschauer, s 1099 glasovi proti konservativnemu kandidatu Rhombergu, ki pa je 992 glasov dobil. —

Vnenje države. Francoska vlada je prepovedala izvažanje orožja in streliva na Špansko, ker so Karlisti baje par franc. železniških urednikov postrelali. Odrekla se je tudi Karolu, ki se bori za svojo krono na Španskem, domovinska pravica na franc. zemlji. — Narodna skupščina je zavrgla vladin predlog, da se delalcem, ki hoté na dunajsko razstavo iti, dovoli 100.000 fr. v podporo.

Na Nemškem je sklenil pruski dež. zbor na povelje krutega Bismarka postave, ki kat. cerkvi, pa tudi vernim protestantom sapa zaperajo. Škofom, kateri se pri svoji visoki službi ne brigajo za Bismarka in nja svojat, se ustavlja plačilo. — Poznanski nadškof v Gneznu, grof Ledohovski je nasproti vladinemu samosilju zapovedal kateketom, da morajo v narodnem, poljskem jeziku šolsko mladež v sv. veri poučevati. Zarad tega strahuje vlada njega in vse katekete. To vse se godi v „pravni“, t. j. na pravico oprti državi! Oder was?

Razne stvari.

(Udom tisk. društva) naznanjamo, da je društveno darilo, namreč knjižica „zagovorov sv. kat. vere“ v mikavnih razgovorih dotiskana in se ravno veže in v malo dneh razpošiljati začne. — Obsega blizo 11 pól, in bo tudi podpornike, ki niso „Gospodarjevi“ naročniki, obilno odškodovala za majhno letnino. Ob enim naznanjamo, da bode občni zbor zarad praznikov še le prve dni meseca maja.

(Službe živinskih zdravnikov.) Po sklepu dež. zbora se ima na dež. stroške 10 izučenih živ. zdravnikov z letno plačo 500 gld. postaviti. Dež. odbor je postavlo zvršil in za slov. stran dežele 3 zdravnike postavil: V Celji za celjski, vranski, laški, šmarski, breški, sevniški in kozijanski okraj; v Konjicah za konjiški, sloven. bistriški, slov. graški, marbeški, šoštanjski in mariborski okraj; v Ljutomeru za ljutom., radgonski, ormuški, ptujski, šentlen. in rogaški okraj.

(Vvažanje nemške inteligencije.) Štajar. dež. odbor je za ravnatelja deželne norišnice v Gradcu imenoval dra. Rih. Kraft — Elbinga, profesorja zdravilstva v Strasburgu. Imenovani je še le 32 let star, iz Manheima, torej tujec in trd Nemeč, in vendar — preziraje 4 avstrijske prosilce — ga izvoli dež. odbor, in to za deželni zavod, v katerem so tudi blazni slovenske narodnosti, s katerimi toraj novi direktor govoriti ne bo mogel.

(Stavcu „Gospodarja“) se poročajo iz Konjic naslednje premembe v lavantinski škofiji: Za kaplane so postavljeni čč. gg.: Jož. Roštaher (dozdaj v začasnem pokoji) v Poličane, Mart. Kolenko k Mariji Snežnici, Anton Vraz v Svičino, Jož. Horvat v Žetale in Jož. Sorglehner k sv. Janži na Dravskem polji. — Umrli je č. g. Gr. Prekoršek, župnik pri sv. Jederti. — Razpisana je župnija v Rožni dolini.

Tržna cena pretekli teden	V Mari- boru		V Ptuju		V Celju		V Varaž- dinu	
	fl.	k.	fl.	k.	fl.	k.	fl.	k.
Pšenice vagan	6	60	5	85	7	—	5	78
Rži	4	—	3	80	4	40	3	75
Ječmena	3	60	3	50	4	—	2	90
Ovsa	2	10	2	20	2	60	1	80
Turšice (koruze) vagan	4	30	2	90	4	—	3	63
Ajde	3	40	3	20	3	60	3	50
Prosa	3	60	—	—	3	60	3	80
Krompirja	1	50	1	40	1	60	1	60
Sena cent	1	50	2	10	1	30	1	35
Slame (v šopkih)	1	50	1	90	1	10	1	40
„ za steljo	—	90	1	20	—	80	—	—
Govedine funt	—	26	—	28	—	26	—	22
Teletine	—	30	—	28	—	28	—	24
Svinjetine	—	30	—	28	—	36	—	30
Slanine	—	35	—	34	—	40	—	36

Loterijske številke:

V Gradcu 22. marcija 1873: 80 73 26 76 57

Prihodnje srečkanje: 6. aprila.

Darila za veliko noč.

Zahvaljevaje se pristrčno za vedno večje zaupanje pri občinstvu naj mi bode dovoljeno, zdaj ko se spomlad in velikonočni svetki bližajo, spomniti na svojo vnovič izbrano in bogato zalogo zlatih, srebrnih, in iz kineškega srebra narejenih stvari

najnovejšega dela ter priporočam za velikonočna darila:

Naušesnike, broše (napsrne igle), **prstane iz zlata in kinčane z diamanti, braslé** ali **naróčnice, verižice** za gospode in **gospé, kinč nanizanih granatov, sreberne tobakire, kupice, žlice, nože in vilice, šivarske reči** itd.

Vse te stvari imajo znamenja e. kr. puncinarije. — **Staro zlato in srebro** se nakupuje ali zamenjava. **Poprave** se najhitreje, za tujece pa mahoma poskrbé.

Izdelujem tudi vsakovrstne, v ognji pozlačene stvari, naročam vdolbke (na pečatih, bodisi službenih ali privatnih), ter spominjam posebno častito duhovenstvo, da prevzamem vsakovrstne cerkvene dela, nove kakor poprave starih, in sploh popraviljanje vseh v moj posel spadajočih stvari.

Ker delam tukaj že nad 9 let, poznam tudi želje in potrebe občinstva natančno, ter si bodem na vse moči prizadeval, da se po vrlem delu, nagli postrežbi in nizkih cenah vreden skazem zaupanja, s katerim sim bil dozdaj odlikovan.

Henrik Schön,
juvelir, zlatar in srebernar
v Mariboru

1—3 (spodnje gosposke ulice št. 105.)

Služba

organista in mežnarja v Ribnici poleg koroške železnice z letno plačo gotovih 300 gld. je razpisana. Nastopiti se mora 1. majnika, in prošnje se vložijo do 15. aprila t. l. pri farnem predstojništvu. 3—3

Organist

ki zamore več posebno priporočilnih spričeval predložiti, in je samec, išče službo organista. Dotične ponudbe in vprašanja naj se blagovoljno do 10. aprila t. l. pošiljajo na Rečico pod črkami J. Z., zadnja pošta Prassberg. 2—2